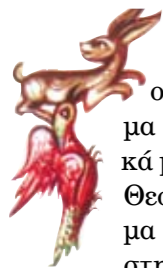

«Ο Θεός αίγώπη έστί»

● Του Γεώργιου Κουννούση
Θεολόγου

ο πιο συνηθισμένο και λογικό ερώτημα από μέρους του ανθρώπου αναφορικά με τη θρησκεία είναι το «ποιος είναι ο Θεός και τι είναι ο Θεός;». Το ίδιο ερώτημα απασχολούσε και τον προφήτη Ηλία στην Παλαιά Διαθήκη και, χωρίς να διστάσει, ζήτησε να δει απεγνωσμένα αυτόν που τον καθοδηγούσε και τον διέταζε. Τότε ο Κύριος του είπε να σταθεί σ' ένα γκρεμό και εκεί θα τον συναντούσε. Όμως, μήτε στον άνεμο, μήτε στο σεισμό, μήτε και στη φωτιά έκανε αισθητή την παρουσία του ο Θεός. Ο Ηλίας συνάντησε το Θεό στη λεπτή αύρα, στο ελαφρό αεράκι.

Το περιστατικό αυτό από το βιβλίο των Γ' Βασιλειών της Παλαιάς Διαθήκης μας αποκαλύπτει την πανανθρώπινη αγωνία για γνώση του ποιος είναι ο Θεός και τι είναι αυτός ο Θεός. Τις περισσότερες φορές αναζητάμε το Θεό στα πιο παράξενα και δυσεύρετα μέρη, είτε του κόσμου είτε της κοινωνίας μας. Όμως, όπως πολύ παραστατικά μας διέσωσε ο συγγραφέας του περιστατικού αυτού με τον προφήτη Ηλία, ο Θεός κρύβεται στα απλά και ταπεινά. Όσοι αδυνατούν να τον αντικρίσουν, ίσως δεν διαθέτουν τα "γεγυμνασμένα αισθητήρια" που προϋποθέτει η σύνολη πνευματική ζωή.

Ο σεισμός και η φωτιά ήταν τα κύρια χαρακτηριστικά γνωρίσματα του τρόμου και του φόβου των παλαιότερων χρόνων και οι πηγές των δεισιδαιμονιών και της ειδωλολατρίας. Όμως, ο Θεός παρουσιάστηκε ως αύρα λεπτή – σαν ελαφρό αερά-

κι – θέλοντας έτσι να δείξει από τη μια την απλότητά του και από την άλλη, την αγάπη του για το δημιουργημά του, αφού δεν μένει κλεισμένος στον εαυτό του, αλλά κατέρχεται στον κόσμο με τις θεοφάνειές του. Ο Θεός με την παρουσία του δεν προκαλεί ούτε τρόμο, ούτε φόβο, αλλά ευφραίνει τον συνομιλητή του και τον γεμίζει με την παρουσία του. Η αύρα λεπτή γίνεται έτσι το χαρακτηριστικό γνώρισμα του Θεού και η παρουσία του θυμίζει την πραότητα και την ηρεμία της κτίσης.

Ο Τριαδικός Θεός γνωρίζεται μέσω της αποκάλυψης των ενεργειών του στον κόσμο και την ιστορία. Η συνεχής παρουσία του Θεού στον κόσμο είναι το σχέδιο της Θείας Οικονομίας. Το σχέδιο αυτό ουσιαστικά ξεκίνησε με το πρώτο "γενηθήτω" της Γενέσεως του κόσμου. Ο Τριαδικός Θεός εκφέροντας τη θεία του ενέργεια δημιούργησε τον κόσμο και τον άνθρωπο με σκοπό να κοινωνεί και να ζει μαζί του. Ο άνθρωπος, ως το κορυφαίο και πιο τέλειο δημιουργημά, είχε μια ξεχωριστή ευλογία: δημιουργήθηκε "κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσίν" του Θεού! Και επανερχόμεστε στο ίδιο ερώτημα: «ποιος Θεός είναι εικόνα και ομοίωμα ο άνθρωπος;».

Σύμφωνα με την πατερική μας διδασκαλία, ο Τριαδικός Θεός είναι κοινωνία προσώπων που γνωρίζονται και υπάρχουν με το σύνδεσμο της αγάπης: ο Θεός Πατέρας, ο Υιός και Λόγος του Θεού και το Άγιο Πνεύμα. Τρία ομοούσια και αδιαίρετα πρόσωπα που ελεύθερα κινούνται και ενεργούν

σ' ένα ατέρμονα χορό αγάπης και ομορφιάς. Έτσι, κύρια χαρακτηριστικά γνωρίσματα του Τριαδικού Θεού είναι η αγάπη, η ελευθερία και η ομορφιά! Τα τρία αυτά Θεία πρόσωπα εκφέρουν την ίδια, κοινή και ατελείωτη ενέργειά τους προς την κτίση και με τον τρόπο αυτό δημιουργούν, ανακαινίζουν και τελειοποιούν τα δημιουργήματά τους. Έτσι, κατά την ημέρα της δημιουργίας, αφού προνόησε ο Πατήρ, δημιούργησε ο Υιός και τελείωσε το Άγιο Πνεύμα, ο κόσμος ήρθε στην ύπαρξη από την ανυπαρξία στην οποία βρισκόταν.

Είναι κοινή θέση όλων των Πατέρων της Εκκλησίας, ότι το πρόσωπο που ενεργεί κατά τη δημιουργία του κόσμου είναι ο Υιός και Λόγος του Θεού. Επομένως, αυτός είναι και το πρότυπο της "κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν" Θεού δημιουργίας του ανθρώπου. Με άλλα και απλά λόγια, ο Αδάμ δημιουργήθηκε από το Θεό για να γίνει «σαρκωμένος» Θεός στο πρότυπο του ίδιου του Θεού. Για το λόγο αυτό και είχε στη διάθεσή του το "ξύλο της γνώσης και το ξύλο της ζωής". Γευόμενος από αυτό το ξύλο θα γινόταν Θεός. Παρακούοντας όμως στο θέλημα του Θεού, αφού βιάστηκε να φτάσει στον προορισμό του, όντας ανέτοιμος, καθυστέρησε την τελειώσή του και τη γνώση του Θεού. Η απολύτρωση του κόσμου και του ανθρώπου, έρχεται λίγο καιρό αργότερα με την ενσάρκωση του ίδιου του Λόγου, που λόγω του μανικού ερωτά του για το δημιουργημά του, γίνεται ο ίδιος άνθρωπος για να γίνει ο άνθρωπος Θεός. Με το ξύλο του Σταυρού ζωοποίησε τον κόσμο και με την Ανάστασή του θεράπευσε την τλαιπωρημένη εικόνα του και την οδήγησε ξανά στο πρωταρχικό της μεγαλείο.

Η "κατ' εικόνα" Θεού δημιουργία του ανθρώπου αναφέρεται κυρίως στα χαρακτηριστικά γνωρίσματα τα οποία χάρισε ο Θεός στον άνθρωπο και τα οποία πηγάζουν από τον ίδιο το Θεό. Αυτά είναι η αγάπη, η ελευθερία, το λογικό και η αναζήτηση του ωραίου. Μετά τη πτώση του ανθρώπου από την παραδείσια κοινωνία, τα χαρακτηριστικά αυτά γνωρίσματα δεν εξαφανίστηκαν, αλλά αμαυρώθηκαν και δεν μπορούν να δουλέψουν σωστά. Σύμφωνα με τον Άγιο Γρηγόριο Νύσσης, ο Θεός δεν αποστέρησε στον άνθρωπο το καλύτερο και πολυτιμότερο από τα αγαθά που του χάρισε, γιατί θα διαψευδόνταν η "κατ' εικόνα" Θεού δημιουργία του, επειδή θα αποξενωνόταν από το αρχέτυπό του, χαρακτηριστικό του οποίου είναι η ελευθερία. Με τον τρόπο αυτό, ο άνθρωπος έχει από τη φύση του τη δυνατότητα της επιλογής, είτε της ζωής προς το Θεό, είτε τη ζωή μακριά από το Θεό, όπου παρισφύρει το κακό. Επειδή, όπως υποστηρίζει ο

Επίσκοπος Νύσσης, ιδιότητα του αυτεξουσίου είναι το να διαλέγει αυτά που θέλει ελεύθερα, ο Θεός δεν είναι αίτιος για τα κακά τα οποία βρίσκουν τον άνθρωπο στη ζωή του, εφόσον αυτός κατασκεύασε την ανθρώπινη φύση αδέσποτη και ελεύθερη, αλλά αιτία είναι η αβουλία, η οποία προτίμησε το χειρότερο αντί το καλύτερο!

Συνεπώς, η ζωή του ανθρώπου από τα πρώτα βήματά του στον κόσμο στιγματίζεται από την ελευθερία της επιλογής των πράξεών του. Μιας ελευθερίας που χαρακτηρίζεται από την ευθύνη για την επιτυχία ή την αποτυχία αυτής της επιλογής. Μια τέτοια επιλογή υπήρξε και η παράβαση της εντολής του Θεού στον παράδεισο. Επομένως, ο άνθρωπος φέρει ακέραια την ευθύνη για την παρείσφρηση του κακού στον κόσμο και του θανάτου στη ζωή του, αφού αυτά δεν είναι δημιουργήματα του Θεού αλλά η ζωή χωρίς και μακριά από το Θεό.

Ο άνθρωπος μακριά από το Θεό είναι χαμένος σ' ένα κόσμο, ο οποίος πλέον είναι εχθρικός γι' αυτόν. Τα πάντα μοιάζουν να συνωμοτούν εναντίον του με σκοπό την εκδίκηση για το λάθος της επιλογής του. Ακόμη και την τροφή του θα πρέπει να την εξασφαλίζει με κόπο και μόχθο. Ως θεοείκελον ον, όμως, δεν μπορούσε να ζήσει χωρίς Θεό στη ζωή του. Έτσι, από τα πρώτα στάδια της επίγης ζωής του, θεοπίζει τη λατρεία, τις θυσιαστικές τελετουργίες και τις προσφορές προς τις διάφορες θεότητες. Ουσιαστικά, όμως, αυτό που τον οδηγούσε σ' αυτές τις πρακτικές, ήταν το αίσθημα του φόβου. Ο άνθρωπος ήθελε να εξαγνίσει το πρωτόγονο περιβάλλον στο οποίο ζούσε. Καθημερινά έπρεπε να παλέψει με τα στοιχεία της φύσης και να βγει νικητής. Δικαιολογημένα, λοιπόν, εξύψωσε τα στοιχεία αυτά και τα θεοποίησε. Πρώτοι θεοί, επομένως, για τον άνθρωπο ήταν ο ουρανός και η γη. Δύο στοιχεία από τα οποία προέρχεται και στα οποία οδεύει. Μετά ήταν ο ήλιος και τα φυσικά στοιχεία, όπως είναι ο άνεμος, οι αστραπές, η βροχή κ.ά. Στην προσπάθειά του αυτή για επικοινωνία με το θείο, χρησιμοποίησε διάφορες τελετουργίες, κυρίως μαγικού και τελετουργικού χαρακτήρα.

Από μόνος του ο άνθρωπος, επομένως, δεν μπορούσε να έρθει σε επαφή με τον αληθινό Θεό, λόγω της πτώσεώς του και της αμαύρωσης του "κατ' εικόνα" του. Ο Θεός από την άλλη δεν άφησε την κτίση χωρίς την παρουσία του. Συνεχώς ενεργούσε μέσα σ' αυτήν. Όπως είδαμε και πιο πάνω, ο άνθρωπος μέσω της σάρκωσης του Θεού Λόγου, του Ιησού Χριστού, ο οποίος προσέλαβε στο πρόσωπό

του την ανθρώπινη φύση και τη θέωση, έχει ξανά τη δυνατότητα να οδεύσει και πάλι προς τον Τριαδικό Θεό και να γευτεί την παραδείσια κοινωνία. Αυτό που τώρα είναι απαραίτητο στοιχείο για τον άνθρωπο, είναι η ένταξή του στη ζωή της Εκκλησίας και η (συμ)μετοχή στα μυστήριά της.

Η Εκκλησία γίνεται έτσι η παρουσία της Βασιλείας του Θεού στη ζωή μας. Η παραδείσια κατάσταση βιώνεται εντός της Εκκλησίας, η οποία είναι η αντανάκλαση της θείας κοινωνίας των τριών προσώπων: της Αγάπης του Πατρός, της Ζωής του Υιού και της Κοινωνίας του Αγίου Πνεύματος. Ο άνθρωπος με τη μετοχή του στα μυστήρια της Εκκλησίας αναγεννάται οντολογικά και με τη συνάντησή του με το πρόσωπο του Χριστού μπορεί ξανά να αγαπήσει και να αγαπηθεί, να φτιάξει αρμονική κοινωνία με το συνάνθρωπό του και να τον υπηρετήσει θυσιαστικά προσφέροντάς του κάθε δυνατή βοήθεια, αφού στο πρόσωπό του αντικρίζει τον ίδιο το Θεό.

Επομένως, η αληθινή αγάπη δεν μπορεί να υπάρξει ως ανθρώπινο έργο ή κατόρθωμα στην πτωτική κατάσταση. Μπορεί όμως να υπάρξει ως καρπός μετοχής στη θεία αγάπη. Και η μετοχή αυτή κατορθώνεται στην Εκκλησία, όπου οι πιστοί κοινωνούν τόσο με το Χριστό όσο και με το συνάνθρωπό τους. Έτσι, μέσα στην Εκκλησία ο πιστός γίνεται κοινωνός της θείας αγάπης και μέλος της κοινωνίας της θεώσεως. Η αγάπη αυτή αποκαλύπτει στο μέτρο του κτιστού το είναι του Θεού και αποτελεί τη συμπλήρωση και την οντολογική καταξίωση της πίστεως και της ελπίδας. Η αγάπη του Θεού δεν επιβάλλεται στον άνθρωπο, ούτε τον εξαναγκάζει σε ανταπόκριση. Η ανταπόκριση σε αυτήν προβάλλει ως δυνατότητα ελευθερίας. Ο άνθρωπος μπορεί να αγαπήσει, μπορεί όμως και να μισήσει το Θεό. Η αγάπη προς το Θεό φανερώνεται με την τήρηση των εντολών του και η προκοπή προς το Θεό είναι προκοπή στην ελευθερία και η προκοπή στην ελευθερία είναι προκοπή στην ανιδιοτέλεια. Επομένως στιδήποτε εξαναγκάζει την αγάπη του Θεού, π.χ. η μαγεία, είναι ξένο προς τη θεία αγάπη, εφόσον εξαφανίζεται η ελευθερία.

Συμπερασματικά, ο Τριαδικός Θεός βιώνεται μέσα στην Εκκλησία ως αγάπη και ομορφιά. Ο Θεός φανερώνεται στον κόσμο και επεμβαίνει σ' αυτόν με τις ενέργειές του επειδή ελεύθερα το θέλει, λόγω του εκστατικού θείου έρωτα. Η διαφορά ακτίστου Θεού και κτιστής δημιουργίας διασφαλίζει τα όρια κάθε πραγματικότητας: το άκτιστο είναι πέρα και πάνω από κάθε έννοια που γνωρίζου-

με, ενώ το κτιστό υπόκειται στη μεταβολή και την αλλοίωση. Ο Θεός, επομένως, δεν χρειάζεται την επίκληση του ανθρώπου για να επέμβει στα πράγματα του κόσμου και των ανθρώπων, με σκοπό να αποκαταστήσει την αλήθεια ή τη δικαιοσύνη και να τιμωρήσει το ψεύδος ή την αδικία. Ακόμη δεν έχει ανάγκη ούτε τη δέσμευσή του με όρκο, γιατί με τον τρόπο αυτό επιβάλλουμε στο Θεό να παρέμβει. Αντιθέτως, ο Θεός, λόγω ακριβώς της άκτιστης φύσης του, διαφέρει ουσιαστικά από τον κτιστό κόσμο και δεν περιορίζεται στα ανθρωπομορφικά δεδομένα, ούτε ταυτίζεται με τις ανάγκες μας. Βρίσκεται πάνω και πέρα απ' όλα αυτά.

Από την άλλη, ο άνθρωπος λόγω της θείας κατασκευής του φέρει στα σπλάχνα του τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της “κατ’ εικόνα” Θεού δημιουργίας του. Βασικό συστατικό του στοιχείο είναι η ελευθερία της επιλογής μέσω του αυτεξουσίου του. Αδρανοποιώντας ο άνθρωπος αυτή του την επιλογή, καταντά άβουλο ον στις ορέξεις οποιουδήποτε εκμεταλλευτή της ανθρώπινης βουλήσεως. Ο άνθρωπος οδεύει από το “κατ’ εικόνα” προς το “καθ’ ομοίωσιν” αν διατηρεί ακέραια τα χαρίσματα που του δώρισε ο Θεός. Η ένταξη και η παραμονή στην Εκκλησία προϋποθέτει ανθρώπους ελεύθερους, οι οποίοι άφοβα και με καθαρή καρδιά, γεμάτοι πάθος και έρωτα για το Χριστό, θα μπορούν να γευτούν τις άκτιστες δωρεές του Αγίου Πνεύματος, συμβάλλοντας έτσι στην ομορφιά και πνευματική ανάπτυξη ολόκληρου του κόσμου. ■